

**(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)
TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞININ ARAŞTIRILMASI**

Tuncer ÖZEN*, Kemal KARAKURUMER**, Onur ŞENGÜN***,
Yılmaz GÜNAYDIN***, Tuna ÜSTÜN****

ÖZET

Bu araştırmada Türk toplumunun 18-30 yaş grubu bireylerinde klinik olarak gömülü diş bulunma ihtimali olan bölgeler periapikal radyogramlardan yararlanılarak incelenmiş ve Türk toplumuna ait gömülü diş insidansının belirlenmesi amaç edinilmiştir.

Araştırmamızda 6842 bireyin klinik ve radyografik olarak incelenmesi sonucu 2083 (% 30.44) bireyde en az bir gömülü diş bulunduğu tespit edilmiştir.

Sıklık sırasına göre en yüksek oranda rastlanılan gömülü dişler üst üçüncü büyük azı dişleri, alt üçüncü büyük azı dişleri, üst köpek dişleri, süpernümerer dişler, ikinci küçük azı dişleri, alt köpek dişleri, ikinci büyük azı dişleri, üst orta kesici dişler ve birinci küçük azı dişleridir.

Türk toplumunun 18-30 yaş grubu bireylerinde üçüncü büyük azı dişlerinin % 58.09'unun tam sürmüş, % 6.78'inin yarı gömülü % 15.97'sinin tam gömülü, % 11.58'inin teşekkül etmemiş, % 7.58'inin ise çekilmiş olduğu belirlenmiştir.

En az bir gömülü köpek dişine sahip olan bireylerin insidansı % 1.13 olarak bulunmuştur.

Gömülü köpek dişleri en yüksek oranda üst çene palatinal bölgede bulunmuştur.

(*) GATA Dişhek. Bil. Merk. Oral Diagnoz ve Radyoloji B.D. Dr. Dt.

(**) GATA Dişhek. Bil. Merk. Oral Diagnoz ve Radyoloji B.D. Doç. Dr.

(***) GATA Dişhek. Bil. Merk. Diş ve Ağız Cerr. B.D. Doç. Dr.

(****) GATA Dişhek. Bil. Merk. Oral Diagnoz ve Radyoloji B.D. Dt.

(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)

Teşekkül etmeyen dişler sıklık sırasına göre, üçüncü büyük azı dişleri, alt ikinci küçük azı dişleri, üst yan kesici dişler, üst köpek dişleri ve alt orta kesici dişler olarak belirlenmiştir.

Üçüncü büyük azı dişlerinin bulunmadığı bireylerde ortodontik çapraşıklık daha az görülmüştür.

Araştırma grubumuzu oluşturan bireylerin % 10.99'unun gömülü dişler ile ilgili şikayetleri olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Gömülü Diş, Gömülü Diş Sıklığı.

SUMMARY

INVESTIGATION OF THE INCIDENCE OF IMPACTED TEETH
IN TURKISH PEOPLE

In this study, the regions where there is a possibility of having the impacted teeth in a clinical manner have been examined among the Turkish people aged between 18 and 30 years through the periapical radiograms and it has been aimed to determine the teeth incidence of the impacted teeth for the Turkish people and the situation of those impacted teeth in the jaws.

In this study, as a result of clinical and radiographically researches among 6842 individuals, it has been observed that there is at least one impacted tooth in 2083 individuals.

The results were statistically evaluated and then compared and discussed with the literature findings and the results have been arranged and sorted as of articles.

Key Words : impacted Teeth, Incidence of The impacted Teeth.

GİRİŞ

Birçok lokal veya genel faktörün etkisi altında, normal sürme zamanları içerisinde diş dizisinde yerlerini alamayan dişler gömülü dişler olarak adlandırılmaktadır (14, 23,26).

Dişlerin gömülü kalma sıklığı, sırası ve yaş gruplarına göre dağılımı ile ilgili olarak farklı toplumları içeren çeşitli araştırma-

lar yapılmıştır. Biz de, Türk toplumunun 18-30 yaş grubunda gömülülük oranları hakkında bilgi verebilecek geniş bir araştırma grubu üzerinde klinik ve radyografik olarak gömülü diş insidansını belirlemeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Dişhekimliği Bilimleri Merkezine 1989-1991 yıllarında başvuran hastalarda ve çevre birliklerdeki erler üzerinde gerçekleştirildi. 18-30 yaş arasındaki 3207'si kadın ve 3635'i erkek toplam 6842 bireyde dişlerin gömülü kalma sıklığı, klasifikasyonları, angulasyonları, sürme durumları ve komşu dişlerle olan ilişkileri klinik ve radyografik olarak araştırıldı.

Bireylerin doğum yerleri, yaşları, cinsiyetleri, klinik durumları, radyografik bulguları ve gömülü dişlerle ilgili anamnezleri «Gömülü Diş Araştırma Formu»na kaydedildi.

Klinik olarak ağızda 32 diş sürmüş olan bireylerden ve anamnezinde çekim hikayesi olanlardan radyogram alınmadı. Birinci büyük azı dişin erken çekilmesi sonucu mezialize olarak süren üçüncü büyük azı dişleri tam sürmüş olarak değerlendirildi.

Anamnezinde diş çekimi hikayesi olmayan ve klinik olarak ağızda diş bulunmayan bireylerden alınan radyogramlarda gömülü bir diş tespit edilmediğinde teşekkül etmemiş olarak değerlendirildi.

Kısmen mukozayı delmiş olan ve kronunun bir kısmı klinik olarak izlenebilen dişler yarı gömülü olarak kabul edildi.

Klinik olarak tespit edilememesine rağmen radyogramlarda mukoza veya kemikle kaplı olduğu görülen dişler gömülü diş olarak değerlendirildi.

Alt ve üst gömülü üçüncü büyük azı dişleri radyogramlarda tamamen kemikle örtülü olarak izlendiğinde kemik doku gömülülüğü, kısmen ya da tamamen mukoza ile örtülü olduğunda ise yumuşak doku gömülülüğü şeklinde tanımlandı.

Alt ve üst üçüncü büyük azı dişlerinin kron veya kökünün komşu ikinci büyük azı dişinin köküne yakın olması durumu, ikin-

ci büyük azı dişi ile kontaktlı üçüncü büyük azı dişi olarak değerlendirildi.

Anamnezinde diş çekim hikayesi olmayan hastalardan alınan periapikal radyogramlar şu bölgeleri kapsamaktadır :

- a) Üçüncü büyük azı dişleri,
- b) Süt köpek dişleri,
- c) Persiste süt dişleri,
- d) Çekilmiş persiste süt dişleri,
- e) Erken süt dişi çekimine bağlı meziale doğru açılanma gösteren dişler,
- f) Anamnezi şüpheli olan hastaların gömülü olma ihtimali olan dişler,
- g) Yarı gömülü dişler.

Radyogramlar açortay (Bisecting) tekniği ile elde edilirken standardizasyon sağlanmasına özen gösterildi. Uygulanan Vertikal Açılamlar Goaz (7)'a göre yapıldı :

Araştırmamızda Yoshida (Panpas-601) 60 KvP-IOmA ve Siemens (Heliodent) 50 KvP-7mA röntgen cihazları kullanıldı.

Gömülü üst köpek dişlerinin lokalizasyonunu ve klasifikasyonunu belirlemek için tüp kaydırma yöntemi uygulandı. Önce açortay tekniği ile normal bir periapikal film alındı. Daha sonra röntgen tüpü horizontal düzlemde 2-2.5 cm. meziale ve distale kaydırılarak ikinci ve üçüncü radyogramlar elde edildi. Gömülü diş tüple birlikte hareket ediyorsa Klas-I, tübün hareketine rağmen yer değiştirmiyorsa Klas-IV olarak değerlendirildi.

Gömülü üçüncü büyük azı dişlerinin klasifikasyonlarını belirlemek için alt çenede Pell ve Gregory (19)'nin, üst çenede ise Archer (1)'in klasifikasyonları kullanıldı.

Üçüncü büyük azı dişlerinin mezioanguler, distoanguler, vertikal, horizontal ve transvers angulasyonları Winter (28)'in ve Pedersen (18)'in tanımlamalarına göre değerlendirildi.

Sagittal plana göre transvers pozisyonda olan gömülü üçüncü büyük azı dişleri horizontal pozisyon grubuna dahil edilerek değerlendirildi.

Elde edilen tüm veriler tablolar haline getirilerek istatistiksel olarak değerlendirildi.

İstatistiksel analizler A.Ü. Ziraat Fakültesi Genetik-Biyometri Ana Bilim Dah'nda yapıldı.

BULGULAR

Araştırma grubunu oluşturan 18-30 yaş grubundaki 6842 bireyin doğum yerlerine göre bölgesel dağılımları tesbit edildi. Tüm bireylerin yaş ve cinsiyetlerine göre ayırımları yapıldı.

Araştırdığımız 6842 bireyin 2083'ünde (% 30.44) en az bir gömülü diş olduğu belirlendi. Bireylerin 2006'sında (% 29.32) bir veya daha fazla gömülü üçüncü büyük azı dişi olduğu tesbit edildi. Tüm gömülü dişlerin % 96.46'sının üçüncü büyük azı dişleri, % 2.17'sinin köpek dişleri, % 0.75'inin süpernumerer dişler, % 0.42'sinin ikinci küçük azı dişleri, % 0.13'ünün ikinci büyük azı dişleri, % 0/04'ünün orta kesici dişler ve % 0.02'sinin ise birinci küçük azı dişleri olduğu belirlendi.

Üçüncü büyük azı dişlerinin % 15.97'sinin tam gömülü, % 6.78'ini yan gömülü, % 58.09'unun tam sürmüş, % 7.58'inin çekilmiş, % 11.58'inin ise teşekkül etmemiş olduğu saptandı (Tablo I).

18-30 yaş grubundaki tüm bireylerin % 5.58'inin üçüncü büyük azı dişlerinin olmadığı belirlenirken, % 94.42'sinin bir ile dört arasında değişen sayılarda üçüncü büyük azı dişleri olduğu tespit edildi. 18-22 yaş grubundaki bireyler dört adet üçüncü büyük azı dişinin en yüksek oranda bulunduğu yaş grubu olarak tespit edildi (Tablo II).

Erkeklerin % 29.63'ünün, kadınların % 31.37'sinin en az bir gömülü dişi olduğu belirlendi. Araştırma grubundaki 3635 erkek bireyin 1046'sında (% 28.77), 3207 kadın bireyin 960'ında (% 29.93) bir veya daha fazla gömülü üçüncü büyük azı dişi bulunduğu tesbit edildi.

(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)

TABLO I - 18-30 YAŞ GRUBUNDA ÜÇÜNCÜ BÜYÜK AZILARIN AĞIZDAKI DURUMU

		Teşekkül Etmemiş		Çekilmiş		Tam Sürmüş		Yarı Gömülü		Tam Gömülü		Toplam n
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
ÜST ÇENE	ERKEK	956	12.46	241	3.31	4801	67.14	182	2.50	1060	14.58	7270
	KADIN	980	15.28	574	8.95	3953	57.11	82	1.28	1115	17.38	6414
ALT ÇENE	ERKEK	656	9.02	452	6.22	4018	55.27	1012	13.92	1132	15.37	7270
	KADIN	628	9.79	807	12.58	3334	51.88	580	9.04	1065	16.60	6414
TOPLAM	ERKEK	1562	10.74	693	4.77	8899	61.20	1194	8.21	2192	15.28	14540
	KADIN	1508	12.34	1381	10.77	6997	54.54	662	5.16	2180	16.99	12828

TABLO II - ÜÇÜNCÜ BÜYÜK AZILARI OLAN VE OLMAYAN ERKEK VE KADIN HASTALARIN YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI

YAŞ	0		1		2		3		4		TOPLAM n
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
18	5	1.05	10	2.11	27	5.71	64	13.53	367	77.59	473
19	13	3.05	10	2.35	33	7.75	62	14.55	308	72.30	426
20	35	5.33	21	3.20	62	9.44	95	14.46	444	67.58	657
21	48	5.93	22	2.72	59	7.28	91	11.23	590	72.84	810
22	22	4.84	17	3.74	49	10.77	54	11.87	313	68.79	455
23	17	4.19	9	7.14	66	16.26	49	12.07	245	60.34	405
24	23	4.48	16	3.12	66	12.87	93	18.13	315	61.40	513
25	19	3.48	29	5.31	78	14.29	101	18.50	319	58.42	546
26	20	3.14	24	3.77	108	16.98	153	24.06	331	52.04	636
27	33	7.17	23	5.00	70	15.22	92	20.00	242	52.61	460
28	50	11.93	45	10.74	65	15.51	11	2.63	248	59.19	419
29	46	9.83	36	7.69	55	11.75	106	22.65	225	48.08	468
30	51	10.78	29	6.13	77	16.28	82	17.34	234	49.47	473
TOPLAM	382	5.58	311	4.55	815	11.91	1153	16.85	4161	61.11	6842

Kadınların % 6.39'unda, erkeklerin ise % 4.87'sinde üçüncü büyük azı dişi tespit edilmezken, kadınların % 93.61'inde ve erkeklerin de % 95.13'ünde bir ile dört arasında değişen sayılarda üçüncü büyük azı dişleri olduğu belirlendi.

18-30 yaş grubunda tam sürmüştü üçüncü büyük azı dişlerinin oranı erkeklerde % 72.44, kadınlarda ise % 71.11 olarak tesbit edildi. Erkeklerde üçüncü büyük azı dişlerinin % 17.84'ünün, kadınlarda ise % 22.15'inin gömülü olduğu belirlendi. Yarı gömülü üçüncü büyük azı dişleri için bu oranlar erkeklerde % 9.72, kadınlarda % 6.73 olarak bulundu.

Gömülü üst üçüncü büyük azı dişlerinin % 49.69 oranında Klas-B, % 55.31 oranında ise Klas-C durumunda oldukları belirlendi. Klas-A durumunda gömülü üçüncü büyük azı dişi tespit edilemedi.

Alt çenede ise gömülü üçüncü büyük azı dişlerinin % 14.56 oranında Klas-I, % 30.41 Klas-II ve % 55.03 oranında ise Klas-III durumunda oldukları belirlendi.

Gömülü üçüncü büyük azı dişleri vertikal pozisyonda % 71.71, mezioanguler pozisyonda % 20.65, horizontal pozisyonda % 4.67 ve distoanguler pozisyonda % 2.97 olarak tespit edildi. Bireylerin hiçbirinde inverted pozisyonda üçüncü büyük azı dişi bulunmadı.

18-30 yaş grubu bireylerde yarı gömülü üçüncü büyük azı dişlerinin % 89.66'sının vertikal, % 8.30'unun mezioanguler, % 0.16'sinin distoanguler ve % 1.89'unun ise horizontal pozisyonda oldukları tespit edildi.

Üçüncü büyük azı dişinin kron veya kökünün ikinci büyük azı dişinin kökü ile temas halinde olmasının görülme sıklığı ortalama % 11.06 olarak belirlendi. Bütün yaş gruplarında gömülü üçüncü büyük azı dişleri ile temas halinde olan ikinci büyük azı dişlerinin görülme sıklığı ise % 39.29 olarak tespit edildi. Bu oranın 18, 20 ve 30 yaşındaki bireyler için sırasıyla % 44.14, % 42.15 ve % 22.96 olduğu belirlendi.

Araştırma grubumuzdaki 6482 bireyin 77'sinde (% 1.13) en az bir gömülü köpek dişi bulundu.

18-30 yaş grubundaki 3635 erkek bireyin 31'inde (% 0.85), 3207 kadın bireyin 46'sinde (% 1.43) bir veya daha fazla gömülü köpek dişi olduğu tespit edildi.

Erkeklerde köpek dişlerinin % 0.22'sinin, kadınlarda ise % 0.52'sinin gömülü oldukları belirlendi. Üst çenede gömülü köpek dişlerinin oranı % 0.66, alt çenede ise % 0.07 olarak bulundu (Tablo III).

Gömülü köpek dişlerinin en fazla Klas-I (% 91.01) durumunda buldukları gözlemlendi. Klas-IV durumunda % 8.99 oranında gömülü köpek dişi bulunduğu tespit edildi. Araştırmamızda Klas-II ve Klas-III durumunda gömülü köpek dişi bulunmadı.

(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)

TABLO III - KÖPEK DİŞLERİNİN 18-30 YAŞ GRUBU GÖMÜLÜLÜK ORANLARI

		G Ö M Ü L Ü		Y A R I G Ö M Ü L Ü		Toplam Köpek Dişi Sayısı n
		n	%	n	%	
ÜST ÇENE	ERKEK	32	0.44	4	0.06	7227
	KADIN	57	0.90	7	0.11	6344
ALT ÇENE	ERKEK	-		-		7270
	KADIN	9	0.14	-		6405
TOPLAM	ERKEK	32	0.22	4	0.03	14497
	KADIN	66	0.52	7	0.05	12749

Araştırma grubunu oluşturan 6842 bireyin 74'ünde (% 1.08) persiste köpek dişi bulundu. 3207 kadın bireyin 44'ünde (% 1.37), 3635 erkek bireyin 30'unda (% 0.83) ise persiste köpek dişi olduğu tespit edildi.

Persiste köpek dişlerinin çenelere göre dağılımı üst çenede % 92.63, alt çenede ise % 7.37 olarak belirlendi. Üst çenede persiste köpek dişinin bulunduğu veya sürekli köpek dişinin eksik olduğu bölgelerden alınan toplam 113 radyogramda 89 gömülü köpek dişi bulundu. Alt çenede ise radyogramını aldığımız dokuz bölgede gömülü köpek dişi tespit edildi.

Araştırmamızda diğer gömülü dişler toplam 51 (% 0.75) bireyde 62 adet olarak belirlendi.

Gömülü oldukları tespit edilen dişlerin 34'ünün süpernumerer, 19'unun ikinci küçük azı, 6'sının ikinci büyük azı, ikisinin üst orta kesici ve birinin de birinci küçük azı dişi olduğu bulundu.

Alt çenede radyogramını aldığımız 30 adet persiste ikinci azı dişlerinin 12'sinde (% 40.0) gömülü ikinci küçük azı dişi bulunurken 18'inde (% 60) gömülü ikinci küçük azı dişi tespit edilmedi. Üst çenede ise 2'si persiste ve 5'i çekilmiş süt ikinci azı dişi bölgesinde 7 adet gömülü ikinci küçük azı dişi tespit edildi. Üst çenede 6'sı persiste ve 12'si çekilmiş süt yan keser dişlerin periapikal radyogramlarında gömülü diş tespit edilmedi. Alt çenede belirlenen 2 adet süt orta keser dişin radyogramlarında da gömülü diş bulunmadı.

18-30 yaş grubu bireylerin 2462'sinde (% 35.98) ortodontik çapraşıklık tespit edildi (Tablo IV).

Elde edilen sayısal ve yüzdesel verilere göre üçüncü büyük azı dişlerinin sayısı arttıkça ortodontik çapraşıklığın arttığı tespit edildi (Tablo V).

Toplam 2083 bireyin 1854 ünün (% 89.01) gömülü dişlerle ilgili şikayetlerinin olmadığı, 229'unun (% 10.99) ise değişik şikayetlerinin olduğu belirlendi.

TABLO IV - 18-30 YAŞ GRUBUNDA ORTODONTİK ÇAPRAŞIKLIK GÖRÜLME SIKLIĞI

	Ortodontik Çapraşıklık Var		Ortodontik Çapraşıklık Yok		Toplam Hasta Sayısı n
	n	%	n	%	
ERKEK	1305	35.90	2330	64.10	3685
KADIN	1157	36.08	2050	63.92	3207
TOPLAM	2462	35.98	4380	64.02	6842

TABLO V - 18-30 YAŞ GRUBUNDA ÜÇÜNCÜ BÜYÜK AZI DAĞILIMI VE ORTODONTİK ÇAPRAŞIKLIK GÖRÜLME ORANLARI

Ağızda Bulunan Üçüncü Büyük Azı Sayısı	Ortodontik Çapraşıklık Var		Ortodontik Çapraşıklık Yok		Toplam Hasta Sayısı n
	n	%	n	%	
0	96	25.65	284	74.35	382
1	102	32.8	209	67.20	311
2	262	32.15	553	67.85	815
3	395	34.26	758	65.74	1153
4	1605	38.39	2576	61.61	4181
TOPLAM	2462	35.98	4380	64.02	6842

TARTIŞMA

Ağız boşluğunda bir çok patolojiye sebep olan gömülü dişler dişhekimlerinin en önemli ilgi alanlarından birisidir.

Gömülü diş insidansını belirlemek için yapılan araştırmalarda yaş grupları arasında genellikle benzerlik bulunmaktadır. Üçüncü büyük azı dişlerine ilişkin problemlerin en sık görüldüğü ve buna bağlı olarak bu dişlere en çok işlem uygulanan dönem olması nedeniyle araştırmamızda 18-30 arasındaki bireyler çalışma grubu olarak seçilmiştir.

Gömülülük insidansı araştırmaları farklı sayıda bireyleri içermektedir. Günümüze kadar 50 (17) ve en fazla 5000 (8) birey üzerinde gömülü diş insidansları araştırılmıştır. Araştırmamızda 6842 birey çalışma kapsamına alınmıştır. Bu sayının Türk toplumunda gömülü diş insidansını istatistiksel olarak belirleyebilmek için yeterli olduğu kanısındayız. Gömülü dişlerin tespiti ve çenede duruş pozisyonlarının belirlenmesinde ekstra-oral veya intra-oral radyografi yöntemlerinden yararlanılmaktadır (12, 27).

Araştırmamızın bir kısmının çeşitli askeri birliklerde yapılması nedeniyle ve çalışmamızda standardizasyonu sağlayabilmek amacıyla periapikal radyogramlar tercih edilmiştir.

Bilge (5), Jacobs (11) ve Yazıcıoğlu (29) gömülü köpek dişlerinin çenedeki lokalizasyonunun tüp kaydırma tekniği ile elde edilen radyogramlarla belirlenebileceğini bildirmişlerdir. Araştırmamızda da, gömülü köpek dişlerinin lokalizasyonlarının tespitinde tüp kaydırma tekniğinden yararlanılmıştır.

Birçok araştırmacı gömülü dişi bulunan birey sayılarına göre gömülülük insidansını belirlemiştir. Dach (6) % 16.67, Kramer (13) % 18.2, Turgut (24) % 29 ve Haidar (9) % 31.9 oranında bireylerin bir veya daha fazla gömülü dişe sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Çalışmamızda % 30.44 olarak belirlediğimiz bu oran Haidar (9) ve Turgut'un (24) bulgularına uyum göstermektedir.

Araştırma grubumuzu oluşturan bireylerde en sık gömülülüğüne rastladığımız dişler; üst üçüncü büyük azı dişleri, alt üçüncü büyük azı dişleri, üst köpek dişleri, süpernumerer dişler, ikinci büyük azı dişleri, üst orta keser dişler ve birinci küçük azı dişleri-

dir. Tespit ettiğimiz sıralama Dachı (6) ve Archer (1)'ın sonuçlarıyla uyumludur.

Başaran (4) tam sürmüş üçüncü büyük azı dişlerinin oranlarını % 43.7, Harorlı (19) % 73.26 olarak bulmuşlardır. Araştırmamızda ise bu oranın % 57.87 olduğu belirlenmiştir.

Başaran (4) yarı gömülü üçüncü büyük azı dişlerini % 8 oranında bulmuştur. Araştırmamızda da bu oran % 6.68 olarak tespit edilmiştir.

Grover (8) % 3.5, Schersten (21) % 10.0, ve Harorlı (10) ise % 17.7 oranında üçüncü büyük azı dişlerinin teşekkül etmediğini belirtmişlerdir. Araştırmamızda teşekkül etmemiş üçüncü büyük azı dişlerinin oranı % 11.58 olarak tespit edilmiştir.

Dachi (6), 20 yaş üzerindeki 3874 hastanın % l'inde en az bir gömülü köpek dişi bulunduğunu saptamıştır. Araştırma grubumuzdaki bireylerde % 1.13 olarak tespit ettiğimiz bu oran Dachı (6)'nin bulgularına uygunluk göstermektedir.

Araştırmamızda % 0.66 oranında üst, % 0.07 oranında ise alt çenede gömülü köpek dişi tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz oranlar bu konuyla ilgili çalışmalardaki bulgulara uygunluk göstermektedir.

Çalışmamızda, tüp kaydırma yöntemiyle lokalizasyonları belirlenen üst köpek dişlerinin en fazla Klas-I durumunda oldukları belirlenmiştir. Bizim bulgularımız Dachı (6)'nin gömülü köpek dişlerinin palatinalde vestibülden üç kat daha fazla oranda bulunduğu görüşünü ve Archer (1) gömülü köpek dişlerinin en fazla palatinal bölgede bulunduğu görüşünü desteklemektedir.

Ata (2) en yüksek oranda teşekkül etmeyen dişlerin üçüncü büyük azı dişleri olduğunu, alt ikinci küçük azı dişleri ve üst yan kesici dişlerin de sıklıkla teşekkül etmediğini bildirmiştir. Araştırma grubumuzu oluşturan bireylerde de üçüncü büyük azı dişlerini takiben en yüksek oranda alt ikinci küçük azı dişlerinin teşekkül etmediği belirlenmiş, üst çenede teşekkül etmeyen üçüncü büyük azı dişlerinin yüksek oranda bulunması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Richardson (20) 13-17 yaşlarında 51 bireyi incelemiş ve üçüncü büyük azı dişlerinin alt kesici dişler bölgesindeki çapraşıklığa ne-

(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)

den olabileceğini vurgulamıştır. Lindquist (16) 52 çocuk üzerinde yaptığı longitidünel çalışmada, ağızda mevcut üçüncü büyük azı dişlerinden bir taraftakini çekerken, diğer taraftakini kontrol grubu olarak bırakmış ve çekim yapılan tarafta çapraşıklığın daha az miktarda gerçekleştiğini ifade etmiştir.

Vego (25) üçüncü büyük azı dişlerinin bulunduğu ve bulunmadığı vakaları karşılaştırmış ve üçüncü büyük azı dişlerinin bulunduğu vakalarda çapraşıklığın daha fazla olduğunu bildirmiştir. Araştırmamızda da, üçüncü büyük azı dişlerinin bulunduğu ve bulunmadığı bireyler karşılaştırıldığında, ortodontik çapraşıklığın üçüncü büyük azı dişlerinin bulunmadığı bireylerde istatistiksel olarak anlamlı oranda azaldığı tespit edilmiştir ($p<0.01$).

Laskin (15) kemik doku gömülülüğü durumundaki dişlerin asemptomatik olabileceğini bildirmiştir. Shafer (22) gömülü dişlerin trismus, yansıyan ağrıya ve komşu dişlerde kök rezorpsiyonuna neden olabileceğini bildirmiştir.

Baab (3) gömülü dişlerin 5 yıllık bir takip sürecinde çürük ve periodontal sorunlara yol açtığını vurgulamıştır.

Araştırmamızda da, bireylerin % 10.99'unun gömülü dişlerle ilgili şikayetlerinin olduğunu tespit ettik. Bu bulgumuz, gömülü dişlerin tamamen asemptomatik olmadığını bildiren araştırmacılarla uyumludur.

KAYNAKLAR

1. ARCHER, W.H.: Oral and Maxillofacial Surgery. W.B. Saunders Company, 5. Ed. Philadelphia, London, Toronto, 1975, 250-391.
2. ATA, P. : Konservatif Diş Tedavisi. Yenilik Basımevi, İstanbul, 1966, 91-93.
3. BAAB, D.A., MORTON, T.H., PAGE, R.C. : Caries and Periodontitis Associated With an Unerupted Third Molar. Oral Surg., 58 : 428-430, 1984.
4. BAŞARAN, B., GÜNDAY, M. : 18-22 Yaş Grubunda III. Molar Dişlerin Sürme ve Eksiklik Durumlarının Klinik ve Radyolojik Olarak İncelenmesi. M.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 1 : 27-32,1984.

Tuncer ÖZEN, Komal KARAKURUMER, Omır ŞENGÜN, Yılmaz GÜNAYDIN, Tuna ÜSTÜN

5. BİLGE, O.M., HARORLI, A., TÜZÜM, M.Ş. : Gömülü Maksiller Kaninlerin Radyografik Lokalizasyonları ile Cerrahi Sonuçlarının Karşılaştırılması. Oral Dergisi, 6 : 66-71, 1989.
6. DACHI, S.F., HOWELL, F.V. : A survey of 3874 Routine Full-Mouth Radiographs. Oral Surg., 14 : 10 : 1165-1169, 1961.
7. GOAZ, P.W., WHITTE, S.C. : Oral Radiology. The C.V. Mosby Company, 2. Ed. St. Louis, Washington, Toronto, 1987, 200-339.
8. GROVER, P.S., LORTON, L. : The Incidence of Unerupted Permanent Teeth and Related Clinical Cases. Oral Surg., 59 : 4 : 420-425, 1985.
9. HAIDAR, Z., SHALHOUB, S.Y. : The Incidence of Impacted Wisdom Teeth in a Saudi Community. Int. J. Oral Maxillofac. Surg., 15 : 569-571, 1986.
10. HARORLI, A., BİLGE, O.M. : Yirmi Yaş Dişlerinin İnsidansı ve Pozisyonları. Oral Dergisi, 6 : 58-62, 1989.
11. JACOBS, S.G. : Localisation of the Unerupted Maxillary Canine Aust. Orthod. J., 9 : 4 : 311-316, 1986.
12. JACOBS, S.G. : Exercises in the Localisation of Unerupted Teeth Aust. Orthod. J., 10 : 55-60, 1987.
13. KRAMER, R.M., WILLIAMS, A.C. : The Incidence of Impacted Teeth. Oral Surg., 29 : 2 : 237-241, 1970.
14. KRUGER, G.O. : Textbook of Oral Surgery. The C.V. Mosby Company, 4. Ed., St. Louis, Missouri, 1974, 84-98.
15. LASKIN, D.M. : Evaluation of the Third Molar Problem. JADA, 82 : 824-828, 1971.
16. LINDQVIST, B., THILANDER, B. : Extraction of Third Molars in Cases of Anticipated Crowding in the Lower Jaw. Am. J. Orthod., 81 : 2 : 130-139, 1982.
17. NAZİF, M.M., RUFFALO, R.C., ZULLO, T. : Impacted Supernumerary Teeth : A survey of 50 Cases. JADA. 106 : 201-204, 1983.
18. PEDERSEN, G.W. : Oral Surgery. W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, 1988, 62-63.
19. PELL, G.J., GREGORY, B.T. : Impacted Mandibular Third Molars; Classification and Modified Technique for Removal. Dental Digest, 39 : 330-338. 1933, alınmıştır. Waite, D.E. : Textbook of Practical Oral Surgery. Lea and Febiger, 2nd ed., Philadelphia, 1978.
20. RICHARDSON, M.E. : Late Lower Arch Crowding in Relation to Primary Crowding. Angle Orthod., 52 : 300-312, 1982.

(TÜRK TOPLUMUNDA GÖMÜLÜ DİŞ SIKLIĞI)

21. SCHERSTEN, E., LYSELL, L., ROHLIN. M. : Prevalence of impacted Third Molars in Dental Students. Swed. Dent. J., 13 : 7-13. 1989.
22. SHAFER, W.G., HİNE, M.K., LEVY, B.M. : A Textbook of Oral Pathology, W.B. Saunders Company, 3. Ed., Philadelphia, 66-69, 1983.
23. STAFNE, E.C., GIBILISCO, J.A. : Oral Roentgenographic Diagnosis. W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, 1969, 42-60.
24. TURGUT, E. : Gömülü 3. Molarların Ortopantomografik Tetkiki. H.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 2 : 1 : 71-75, 1978.
25. VEGO, L. : Longitudinal Study of Mandibular Arch Perimeter. Angle Orthod. 32 : 187-192, 1962.
26. WAITE, D.E. : Textbook of Practical Oral Surgery. Lea and Febiger, 2. Ed. Philadelphia, 1978, 132-151.
27. WELCH, J.T., GRAVES, R.W. : Diagnosis, Localization and Preoperative Consultation for the Difficult Impaction. Dental Clinics of North America, 23 : 3 : 347-359, 1979.
28. WINTER, G.B. : impacted Mandibular Third Molar, St. Louis, American Medical Book Co., 1926, «alınmıştır». Archer, W.H. : Oral and Maxillofacial Surgery W.B. Saunders Co., 5th ed., Philadelphia, London, Toronto, 1975.
29. YAZICIOĞLU A.N., ERDEM, E., YURDALAN, A. : Paralaktik Teknikler. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 16 : 1 : 35-38, 1989.